

Végh László: Fenntartható élet a Földön

LSZM Közhasznú Alapítvány, Debrecen, 2005. 97 lap

A könyv elolvasása után az ember első benyomása, hogy hogyan lehet ilyen kis könyvecskében ilyen sokat elmondani. A szerző néhány évvel ezelőtt a témáról írt egy részletesebb művet („Fenntartható fejlődés”. Kálvin Kiadó, Debrecen, 2002 – Ismertetése a Debreceni Szemlében: 2004/3, 500 o.). Azóta láthatóan sokat csiszolódott az anyag, mondanivalóját rövidebben, de tömörebben és frappánsabban tudja összefoglalni. Már maga a cím is sokat elárul: nem „fenntartható fejlődésről”, de „fenntartható életről” beszél.

Indításként a Húsvét-sziget lakóinak tragédiáját vázolja fel, akik az őserdőt kipusztítva végül egész társadalmukat elpusztították. Majd a társadalom és benne a diktatúra, ezután az ember „természetrája” következik, és ezzel már kb. a könyv felénél vagyunk.

A második rész szól a világválságról és a belőle kivezető útról. A világválságnak pedig több összetevője van, éspedig a munka válsága, továbbá környezeti, élelmiszer-termelési, erőforrási, népesedési és emberi válság. Ezek mindegyikének az elemzését megtaláljuk a szóban forgó részben.

Ha egyik-másik megállapításával lehet is vitatkozni, nem kétséges, hogy a válság mélyén az az emberi magatartás van, amelyik az emberi élet értelmét a fogyasztásban, az anyagi javak gyűjtésében és halmozásában véli megtalálni. Ez vezet a környe-

zet és a társadalom, és végső soron az Ember pusztulásához.

A kiút: az igazi emberi értékeket és örököket pénzért nem vehetjük meg, és ha a világot meg akarjuk menteni, akkor az embernek ezek felé kell tájékozódniuk. Különben Európa és a világ – benne hazánk – esélyeiről, sőt a konkrét teendők részleteiről is megfelelő elemzést találhatunk.

A könyvnek különben van egy másik, különleges vonása is, és ez a nyelvi „purizmusra”, a magyartításra (már maga a szó sem vonzó) törekvés. A Függelékben többek között az ezen céllal alakult alapítvány ismertetését is megtaláljuk.

A recenzens véleménye szerint – mint sok más dolgot – ezt sem érdemes erőszakolni, mert az eredmény „erőszakolt” lesz. Úgy gondolom, hogy e vonatkozásban is bizonyos *józan* kompromisszumra helyesebb törekedni. A nyelvnek, a nyelvvel kapcsolatban az illető társadalomnak van egy bizonyos „öntisztító” jellege. Vannak idegen szavak, amelyeket befogad, és vannak, amelyeket elvet. Az új idegen szavakkal jelölt fogalmak esetében valóban igyekeznünk kell egy megfelelő magyart ajánlani, és a nyelvhasználat majd dönt. Nem gondolom, hogy már régen elfogadott és használt idegen vagy idegen eredetű szavak esetében érdemes lenne új szavakat „gyártani”. Csak egy példát említve, értelmetlen szélmalomharcnak tűnik, amelyre kár „ener-

giát” pazarolni, hogy az energia szó helyett az „erőny” szót erőszakoljuk. A Függelékben egyébként egész szótár található a hasonló ajánlásokról. A fenti álláspont a re-

cenzens véleménye, természetesen tiszteli az ettől eltérő véleményt is, ha nem is ért vele egyet.

Berényi Dénes

John Gribbin: A tudomány története 1543-tól napjainkig

Akkord Kiadó, Budapest, 2004. 593 lap

Ha a mai értelemben vett természettudomány történetét – mert hiszen arról szól valójában a könyv, nem a tudomány egészéről – évszámhoz akarjuk kötni, aligha találunk jobb dátumot, mint Kopernikusz „De revolutionibus orbium caelestium” című műve megjelenésének évszámát (1543). Ez – ha nem is igazán kezdete és foglalata a modern természettudomány elveinek és módszereinek¹ – kétségtelenül világszemléletünk átalakításának kezdetét jelenti: A Föld és az emberiség kikerülését a világ középpontjából.² Több mint érdekes egybeesés, hogy ugyanebben az évben jelent meg Vesalius híres könyve is, amely az emberi test anatómiájának megismerésében jelent mérföldkövet.

Fontos még megjegyezni, hogy a természettudomány története a 16. századtól kezdve a következő két évszázadban tulajdonképpen az európai természettudomány története, hiszen Amerika jelentősebb mértékben csak a 19. században kapcsolódik be

ebbe az erőfeszítésbe, a világ többi része pedig csak a 20. században.

Bár Gribbin maga asztrofizikus kutató, a könyvben igyekszik a természettudomány egészének a fejlődését követni, így a kémiaiét, a biológiáét, sőt a geológiáét is.

Mindjárt az „első könyv” (a mű ugyanis öt részre oszlik, az egyes részeket nevezi a szerző „könyvnek”³) nemcsak Kopernikuszról (1473–1543) szól, és nemcsak az ő művének jelentőségét tárgyalja, de többek között az anatómia fentebb említett úttörőjének, Vesaliusnak (1514–1564), és a vérkeringés felfedezőjének, Harvey-nek (1578–1657) a munkásságát is. Ez utóbbinál kiemeli, hogy nemcsak az orvostudomány szempontjából alkotott nagyot, de a természettudományos módszer úttörője is volt. „Harvey ... kísérletek és megfigyelések kombinációjára alapozva építette fel elméletét.”

A következő fejezet (számozás szerint a második) főleg Tycho Brahe (1546–1601) és Kepler (1571–1630) munkásságával foglalkozik. Különben a két tudós 1600-ban találkozott először egymással.⁴ Ettől a talál-

1 Erre vonatkozik a szerzőnek az a megjegyzése, hogy: „Maga Kopernikusz a természettudományok forradalmának átmeneti alakja volt, aki bizonyos értelemben sokkal inkább az ókori görög filozófusokra emlékeztetett, mintsem a modern természettudósokra.” (22. o.)

2 Egyébként Gribbin könyvének első mondata: „A természettudomány legfőbb vonása annak tudatosítása, hogy nincs kítüntetett helyünk a Világegyetemben.”

3 A „könyveken” belül vannak a fejezetek. Ezek folyamatosan vannak számozva, összesen 15 van belőlük, ehhez csatlakozik még a bevezetés és a zárszó. Van azután még ábrák jegyzéke, köszönetnyilvánítás, továbbá az ajánlott és a felhasznált irodalom jegyzéke, valamint név-, illetve tárgymutató.

4 Kepler később Tycho asszisztense és Prágában utóda lett, mint „császári matematikus”.